

ABORDĂRI LOCALE ALE REZILIENȚEI SOCIALE. CAZUL RAIONULUI CAHUL¹

LOCAL APPROACHES TO SOCIAL RESILIENCE. THE CASE OF CAHUL DISTRICT

CZU:352:314.15(478-21)

<https://doi.org/10.53783/mtrmt2025.14>

Ina FILIPOV, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
al Universității de Stat din Moldova
e-mail: inafilipov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8524-6784>

Summary

The article investigates how social resilience is conceptualized, developed and implemented at the local level, through the case analysis of the Cahul district in the Republic of Moldova. In a context marked by socio-economic, demographic challenges and recent crises, social resilience becomes an essential analytical framework for understanding the capacity of the local communities to respond, adapt and transform. The research is based on the analysis of local strategic documents, public policies and community projects implemented in the territory, as well as on the identification of the actors involved and their contributions. Through this approach, the article highlights the importance of social capital, civic participation, participatory governance, and public-private and community partnerships in strengthening resilience. The study emphasizes both the adaptive and transformative dimensions of social resilience and argues that an institutional-analytical approach allows the development of differentiated policies, adapted to local specificities.

Keywords: *social resilience, local community, local public administration, social capital, public policies, social cohesion, sustainable development.*

Introducere. Odată cu intensificarea studiilor asupra vulnerabilității comunităților, conceptul de reziliență socială a devenit esențial în analiza capacității acestora de a răspunde și de a se adapta la schimbările și crizele actuale. Termenul își are originile în ecologie, unde desemna capacitatea unui sistem de a reveni la echilibru după o perturbare (Holling, 1973), fiind ulterior preluat în psihologie și în științele sociale pentru a descrie capacitatea indivizilor, grupurilor și comunităților de a face față dificultăților, de a se adapta și de a transforma condițiile structurale care generează vulnerabilitate (Adger, 2000; Norris et al., 2008).

¹ Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 **Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice**, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

În accepțiunea lui Adger (2000) reziliența socială reflectă „capacitatea comunităților de a rezista la șocuri externe și de a se reorganiza fără a pierde funcțiile esențiale”. Ulterior Norris și ceilalți (2008) au propus o abordare sistemică, conform căreia reziliența comunitară derivă din interacțiunea între resurse informaționale, sociale, economice și instituționale. Dezvoltări teoretice mai recente disting între reziliența reactivă, înțeleasă ca revenire la starea anterioară, și reziliența transformativă, orientată către învățare și schimbarea structurală durabilă (Keck & Sakdapolrak, 2013). În același sens Magis (2010) subliniază că reziliența socială presupune consolidarea capitalului social, a coeziunii comunitare și a mecanismelor de guvernare participativă, prezentându-le ca elemente fundamentale pentru dezvoltarea locală durabilă.

Astfel, reziliența socială nu se reduce la o simplă revenire după șocuri, ci se manifestă ca un proces dinamic de învățare colectivă, reorganizare și transformare, ce întărește comunitățile și le pregătește pentru provocările viitoare (Folke et al., 2005). Ea se distinge atât de reziliența economică, centrată pe stabilitatea piețelor și a firmelor (Briguglio et al., 2008), cât și de reziliența ecologică, orientată spre menținerea funcțiilor esențiale ale mediului (Cutter, Boruff & Shirley, 2008). În centrul rezilienței sociale se află capitalul social, încrederea și capacitatea comunităților de a se organiza și mobiliza.

Importanța acestei perspective este confirmată de evenimentele recente precum pandemia COVID-19, criza energetică și fluxul de refugiați din Ucraina, au evidențiat vulnerabilitatea sistemelor sociale și, în același timp, importanța solidarității și adaptabilității comunitare. În acest context, raionul Cahul, aflat la frontiera sudică a Republicii Moldova, a funcționat ca punct de tranzit și sprijin pentru refugiați, punând la încercare atât capacitatea entităților publice, cât și resursele solidarității civice. Aceste experiențe evidențiază relevanța analizei mecanismelor „de sus în jos” (bottom-up), prin care comunitățile își dezvoltă soluții proprii, complementare intervențiilor centralizate (Magis, 2010; Koli & Särkilahti, 2018).

Literatura internațională și cea autohtonă converg în a defini reziliența socială ca un fenomen multidimensional și interdisciplinar, situat la intersecția sociologiei, geografiei umane, studiilor de dezvoltare și științelor administrative, care combină capital social, guvernare locală eficientă, diversificare economică și participare civică, inclusiv migrație și remitențe (Folke et al., 2005; Spătaru, 2024; Filipov, 2024; Munteanu, 2022; EU4Moldova, 2023). Integrarea conceptului de reziliență socială în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova Europeană-2030”, confirmă legătura dintre reziliență, securitatea cetățenilor și obiectivele privind o societatea pașnică și creșterea bunăstării comunităților (Mocanu, 2024).

Studiul lui Mocanu și Staver (2024) arată că participarea civică variază între comunități și este influențată de resurse, leadership local și angajamentul locuitorilor, iar activități precum voluntariatul, salubritatea, plantarea de copaci și amenajarea spațiilor publice contribuie la coeziunea socială și la creșterea capitalului social. Sprijinul acordat persoanelor vulnerabile stimulează solidaritatea și capacitatea

comunităților de a face față crizelor, iar proiectele Eu4Moldova subliniază rolul guvernantei locale și a participării civice la dezvoltarea durabilă (EU4Moldova, 2023). Migrația este și ea un element inerent al rezilienței sociale la nivelul administrației publice locale, contribuind la adaptabilitate și diversificarea resurselor (Filipov, 2024).

În acest sens, administrația publică locală devine actor-cheie în promovarea rezilienței sociale, nu doar prin furnizarea de servicii publice, ci și prin medierea interacțiunilor dintre instituții, societatea civilă și cetățeni, precum și prin capacitatea design instituțional prin anticipare, pregătire, răspuns și învățare post-criză (Boin & Lodge, 2016). Relevanța rezilienței sociale la nivel local reflectă modul în care comunitățile combină reacția la crize cu consolidarea coeziunii comunitare și a mecanismelor de guvernanță participativă, a modului de înțelegere a instituțiilor administrative, despre care V. Cornea (2024, p. 96) menționează că „provin din sistemul de semnificații al oamenilor și din moduri acceptate cultural de a face lucrurile”.

Literatura de specialitate identifică, astfel, patru dimensiuni esențiale pentru analiza rezilienței la nivel local (Obrist et al., 2010; Béné et al., 2014):

- Capacitatea adaptivă: abilitatea comunității de a învăța din experiențe și de a ajusta strategiile de intervenție;
- Capacitatea instituțională: existența unor structuri și procese de guvernanță care facilitează coordonarea și luarea deciziilor;
- Capitalul social: rețelele de încredere și solidaritate;
- Participarea civică: implicarea activă a cetățenilor în procesele decizionale și în inițiativele comunitare.

În Republica Moldova, aceste dimensiuni sunt influențate de descentralizarea administrativă și autonomia locală, care deschid oportunități pentru decizii adaptate specificului comunitar. Capacitatea instituțională a autorităților locale determină modul în care aceste oportunități sunt valorificate prin servicii și politici publice eficiente. Totodată, implicarea societății civile sporește gradul de participare și coeziune, iar partenerii de dezvoltare aduc resurse și expertiză suplimentară. Împreună, aceste elemente formează un cadru de analiză relevant pentru înțelegerea rezilienței sociale în cazul raionului Cahul.

Metodologia cercetării. Demersul metodologic al articolului adoptă o abordare calitativ analitică, centrată pe studiul de caz al raionului Cahul, ales pentru relevanța sa în contextul transformărilor socio-economice și al provocărilor generate de crize recente. Metodologia s-a bazat pe analiza documentară a strategiilor și plaurilor de dezvoltare locală, a politicilor publice implementate la nivelul administrației publice locale, precum și a proiectelor derulate de societatea civilă și parteneri de dezvoltare. Această analiză a permis identificarea mecanismelor instituționale, a parteneriatelor intersectoriale și a inițiativelor comunitare care contribuie la consolidarea rezilienței sociale. Selecția documentelor a fost realizată pe baza relevanței strategice și aplicabilității locale.

Complementar, a fost utilizată o analiză comparativă a literaturii de specialitate internaționale și autohtone, pentru a ancora empiric constatările în cadrele teoretice consacrate privind reziliența socială, capitalul social și guvernanta participativă. Cercetarea urmărește astfel să coreleze dimensiunile conceptuale cu realitățile locale, oferind o înțelegere nuanțată a modului în care comunitățile din Cahul dezvoltă capacități de solidaritate, adaptare și transformare.

Rezultate și discuții. Analiza rezilienței sociale în raionul Cahul relevă o interacțiune complexă între factori demografici, instituționali, economici și comunitari care influențează modul în care comunitățile locale reușesc să facă față schimbărilor structurale și să dezvolte mecanisme de răspuns la vulnerabilități. Rezultatele cercetării indică faptul că procesele de reziliență nu sunt uniforme, ci se exprimă diferit, în funcție de contextul local, de gradul de consolidare a autorităților publice locale, de nivelul capitalului social și de implicarea civică a cetățenilor. În acest cadru, raionul Cahul oferă un context de analiză a rezilienței sociale relevant, fiind o regiune cu un profil demografic și socio-economic specific, dar și cu expunere complexă la riscuri și procese de transformare.

Privită prin prisma cadrului teoretic al rezilienței sociale, situația din raionul Cahul se conturează astfel ca un exemplu relevant pentru evidențierea modului în care capacitatea adaptivă a comunităților, resursele instituționale, nivelul capitalului social și gradul de implicare civică se întrepătrund și se manifestă diferit în funcție de particularitățile locale și de intensitatea presiunilor demografice, economice și sociale, ceea ce subliniază importanța examinării contextului local. Această abordare permite nu doar ilustrarea principiilor teoretice consacrate, ci și identificarea mecanismelor concrete prin care comunitățile răspund vulnerabilităților și se adaptează transformărilor structurale, oferind fundamentul empiric pentru analiza rezilienței sociale în raionul Cahul, iar datele demografice completează această imagine, evidențiind modul în care schimbările structurale influențează direct resursele umane și capacitatea comunităților de a se adapta.

Din perspectivă demografică, raionul se confruntă cu o scădere accentuată a populației și cu un proces evident de îmbătrânire. Conform datelor recensământului populației și locuințelor realizat de Biroul Național de Statistică în 2024, populația raionului numără 72,8 mii locuitori, în scădere cu aproximativ 24,9% comparativ cu anul 2014, când se înregistrau circa 124600 persoane (BNS, 2024). Această reducere semnificativă afectează echilibrul între grupele de vârstă, în condițiile în care 17,1% din populație a depășit vârsta activă, iar proporția persoanelor apte de muncă este în scădere, ceea ce generează presiuni suplimentare asupra pieței muncii, a serviciilor sociale și a coeziunii comunitare.

Totodată, structura administrativă a raionului (Legea, 2001), caracterizată printr-un municipiu polarizant (1 – mun. Cahul) și un număr ridicat de comune rurale (36 comune, 17 localități în componența comunelor, 1 localitate în componența mun. Cahul) cu resurse limitate, configurează un cadru instituțional marcat de fragmentare și dependență de centrul urban. Această arhitectură teritorială influențează distribuția

resurselor, accesul populației la serviciile publice, precum și dinamica rețelelor comunitare și a implicării civice. Prin urmare, configurația administrativă nu reprezintă doar un element descriptiv, ci un factor determinant în modul în care se conturează procesele de reziliență socială.

Așadar, în comparație cu alte raioane de dimensiuni apropiate, în special potrivit numărului populației, raionul Cahul se remarcă printr-un ritm accelerat al transformărilor demografice și instituționale. Această evoluție rapidă ridică semne de întrebare privind sustenabilitatea capitalului uman și capacitatea instituțiilor locale de a răspunde eficient provocărilor emergente. Astfel, aceste date confirmă observațiile din literatura de specialitate, care subliniază rolul presiunilor demografice și al fragilității instituționale ca factori de vulnerabilitate structurală în procesul de construire a rezilienței sociale (Folke et al., 2010). Din această perspectivă, reziliența socială este constrânsă să compenseze lipsa de resurse demografice prin adaptare instituțională și mobilizarea capitalului social ca resursă comunitară esențială.

În plan instituțional, entitățile publice conștientizează aceste provocări și au dezvoltat răspunsuri integrate reflectate în strategii și planuri de dezvoltare care demonstrează eforturi de inovare și adaptare la realitățile teritoriale. Capacitatea instituțională a autorităților publice locale se manifestă astfel, ca un factor determinant în construirea rezilienței sociale, întrucât modul în care acestea planifică și implementează politici influențează direct reacția comunităților la presiunile structurale. Astfel, rolul administrației publice locale devine central.

Deși legislația nu definește explicit conceptul de „gestionare a rezilienței sociale” ca domeniu de competență a autorităților locale, majoritatea responsabilităților atribuite acestora conduc spre acest obiectiv. Cadrul legislativ actual, bazat pe Legea privind descentralizarea administrativă (nr. 435, 2006) și Legea privind administrația publică locală (nr. 436, 2006), conferă autorităților locale un spectru larg de atribuții care, deși nu menționează explicit reziliența socială, constituie infrastructura juridică și instituțională pentru dezvoltarea ei. Domeniilor lor de competență le conferă flexibilitate în identificarea celor mai adecvate modalități de intervenție. Iar pentru confirmarea celor menționate este relevantă experiența recentă a Republicii Moldova care arată că autoritățile locale au fost primele chemate să răspundă unor situații de criză precum pandemia COVID-19, criza energetică sau fluxurile de refugiați din Ucraina, demonstrând că reziliența comunitară depinde în mod direct de capacitatea instituțională și de coeziunea locală.

În raionul Cahul, reziliența socială nu este doar rezultatul unor inițiative izolate, ci se conturează ca un proces susținut strategic printr-un cadru de politici locale și regionale coerente. Strategiile sectoriale elaborate la nivelul raionului pentru dezvoltarea socio-economică, pentru sectorul de tineret și pentru turism, reflectă, o viziune integrată asupra dezvoltării comunității, în care incluziunea, participarea și adaptabilitatea sunt valori centrale (Consiliul Raional Cahul, 2022a, 2022b, 2022c).

Strategia de dezvoltare socio-economică propune intervenții multisectoriale menite să reducă vulnerabilitățile structurale, să modernizeze infrastructura socială și

să creeze oportunități economice locale, contribuind astfel la consolidarea capacității instituționale și la creșterea coeziunii sociale. În paralel, strategia dedicată tineretului promovează implicarea civică, voluntariatul și accesul la educație și formare, stimulând capitalul social și participarea democratică, componente importante ale unei comunități reziliente. Strategia de dezvoltare a turismului valorifică patrimoniul natural și cultural al regiunii, implicând comunitățile locale în lanțul valoric turistic și contribuind la diversificarea economică și la întărirea identității comunitare.

Aceste documente locale sunt susținute și amplificate de *Programul Operațional Regional Sud 2022 – 2025*, care oferă un cadru de intervenție la nivel regional, orientat spre dezvoltare durabilă, incluziune și consolidare instituțională (ADR SUD, 2022). Documentul respectiv promovează accesul echitabil la serviciile publice, sprijinirea antreprenorialului social, stimularea parteneriatelor intersectoriale și implicarea comunităților în procesul decizional. Urmând aceste direcții, programul contribuie la crearea unui ecosistem favorabil rezilienței sociale, în care colectivitățile locale sunt încurajate să devină autonome, mai solide și mai capabile să gestioneze provocările actuale. Astfel, raionul Cahul se profilează ca un exemplu de teritoriu în care reziliența socială este cultivată sistemic, prin politici, corespunzătoare, participative și orientate spre transformare durabilă.

În acord cu prioritățile regionale și raionale, municipiul Cahul, în calitate de centru urban și administrativ, își asumă responsabilitatea unei coordonări multi-sectoriale capabile să integreze resurse, politici și actori locali într-o viziune comună, consolidând astfel reziliența socială și creând premisele implementării coerente a documentelor și strategiilor locale dedicate dezvoltării durabile, incluziunii sociale și participării comunitare. Astfel, Planul de Dezvoltare Economică Locală 2024 – 2027 a mun. Cahul, corelat cu Planul Operațional Local de dezvoltare a orașului-pol de creștere a municipiului Cahul (2022 – 2027), propune o articulare între municipiu și localitățile apropiate, printr-un portofoliu de investiții include infrastructura tehnico-edilitară, servicii publice și proiecte de incluziune socială.

Totodată, dimensiunea creativ-culturală este valorizată prin Strategia „Cahul – capitala cultural-creativă a Republicii Moldova, 2022-2030”, care introduce industriile culturale ca vectori ai diversificării economice și ai coeziunii comunitare (Primăria mun. Cahul, 2024). Accesul echitabil la servicii și mobilitate este consolidat de Planul de mobilitate urbană durabilă a regiunii transfrontaliere Cahul – Oancea, ce urmărește conectivitatea intra- și inter-comunală și reduce excluziunea socială prin infrastructură de transport și măsuri dedicate grupurilor vulnerabile (Primăria Cahul, 2023).

Așadar, la nivel raional Strategia de dezvoltare socio-economică 2023 – 2030 funcționează ca un cadru de guvernare teritorială, aliniind priorități precum modernizarea infrastructurii, digitalizarea, incluziunea socială și sprijinirea antreprenorialului (Consiliul Raional Cahul, 2023). Această arhitectură documentară sugerează existența unei infrastructuri instituționale capabile să absoarbă resurse externe, să coordoneze intervenții ale diferitelor categorii de actori locali, și

să mențină un ciclu de planificare – implementare – monitorizare, sporind astfel „capacitatea de absorbție” și „capacitatea adaptivă” (Folke et. al., 2010; Boin & Lodge, 2016). Mobilizarea actorilor locali și externi într-un sistem de colaborare confirmă relevanța acestui cadru. Autoritățile locale de nivelul I au implementat proiecte semnificative cu impact direct asupra comunităților. Un exemplu în acest sens sunt Planurile de Acțiune privind Energia Durabilă și Climă la Giurgiulești, sau Andrușul de Sus, cu efecte asupra eficienței energetice și reducerii emisiilor (Covenant of Mayors, 2023). Astfel, mun. Cahul nu se limitează la funcția de centru administrativ, ci devine un centru teritorial al rezilienței sociale, articulând politici reactive și transformative, consolidând coeziunea comunitară și proiectând o viziune de dezvoltare participativă.

Totuși, analiza detaliată a rezilienței sociale depășește planurile strategice și se reflectă în mod concert în inițiative, proiecte și forme de mobilizare comunitară. Capacitatea adaptivă se conturează în special prin proiectele sprijinite de programul „Eu4Moldova: Regiuni-cheie”, implementat în perioada 2019 – 2024 cu sprijinul Uniunii Europene, PNUD și UNICEF, constituie una dintre cele mai complexe inițiative de dezvoltare locală în Republica Moldova. Municipiul Cahul, împreună cu localități adiacente au fost selectate pentru testarea unor mecanisme integrate de dezvoltare regională și consolidare a capacităților instituționale (UNICEF, 2023).

Intervențiile au vizat simultan infrastructura, economia și dimensiunea comunitară, consolidând capacitatea de adaptare a comunităților locale. Modernizarea școlilor, grădinițelor și iluminatului stradal a creat un mediu mai sigur pentru copii și tineri, întărind coeziunea socială și încrederea în instituțiile publice (UNICEF, 2023). Pe plan economic, granturile oferite întreprinderilor mici și clusterelor au stimulat antreprenorialul și au generat locuri de muncă, reducând vulnerabilitatea la șocuri externe (EU4Moldova, 2022). În același timp, Grupurile de Acțiune Locală (GAL) și parteneriatele intercomunitare au favorizat cooperarea și solidaritatea între localități (Primăria Cahul, 2023). Evenimentele publice, precum „Eu4Cahul Marathon”, au consolidat sentimentul de apartenență și mobilizarea civică (Primăria mun. Cahul, 2024). Aceste inițiative demonstrează modul în care finanțarea externă poate deveni catalizator al adaptării la noile realități economice și sociale, confirmând observația lui Adger (2003) potrivit căreia reziliența comunităților depinde de accesul la resurse externe și de capacitatea de a le integra în procesele locale.

Printre altele, GAL-urile menționate mai sus au avut un rol deosebit în consolidarea capacității instituționale și în dezvoltarea guvernancei participative. Constituite după modelul LEADER, aceste structuri asociative au implementat numeroase micro-proiecte în 26 localități în perioada 2020 – 2023, cuprinzând activități variate, de la dotarea grădinițelor cu echipamente moderne până la promovarea turismului rural (ADR SUD, 2023). Aceste rezultate reprezintă o expresie concretă a guvernancei policentrice și a principiului subsidiarității funcționale (Ostrom, 2005). Prin conectarea autorităților publice locale, a antreprenorilor și a organizațiilor civice,

GAL-urile au creat rețele intercomunale durabile, sporind atât capitalul social, cât și cel economic al comunităților implicate (Noris et al., 2008).

În acest context, Grupul de Acțiune Locală „Lunca Prutului de Jos”, activ în sudul țării, cu sediul în satul Văleni, raionul Cahul, ilustrează modul concret în care parteneriatele locale susțin dezvoltarea comunitară. Structura cuprinde zece localități rurale și a implementat multiple proiecte în domenii precum infrastructura educațională, servicii sociale și turism rural (EU4Moldova, 2023; eu4cahul.md, 2023). Printre realizările sale se numără dotarea grădiniței din satul Văleni, reabilitarea cramelor și brutăriilor locale, precum și lansarea primei Organizații de management al Destinației (OMD) în sudul țării, pentru promovarea obiectivelor turistice regionale (ANTRIM, 2023). Deci, proiecte respective au generat simultan beneficii economice și sociale, întărind coeziunea comunitară, creșterea participării civice și consolidarea capacității de adaptare a comunităților la provocările externe.

Aceste rezultate evidențiază potențialul GAL-urilor de a transforma inițiativele locale în instrumente de reziliență socială, prin mecanisme de cooperare intercomunitară și mobilizare a resurselor endogene. Totuși, dinamica dezvoltării locale din raionul Cahul nu se limitează la acțiunile acestor structuri, ci se înscrie într-un cadru mai larg de politici și programe naționale și europene. Un exemplu relevant în acest sens îl constituie programul „Satul European” (2024-2028) (HG nr. 216/2024), care, prin complementaritatea sa cu inițiativele GAL-urilor, a contribuit la extinderea infrastructurii și serviciilor sociale a comunităților rurale, finanțând intervenții de amploare mai mare și promovând standarde de dezvoltare aliniate la obiectivele europene (HG nr. 216/2024).

În cazul raionului Cahul, programul capătă o relevanță aparte, întrucât potențează rezultatele obținute prin intervențiile anterioare și creează sinergii între inițiativele locale și prioritățile strategice naționale. Astfel, localități precum Văleni, Colibași sau Giurgiulești, deja beneficiare ale proiectelor GAL și ale finanțărilor europene, sunt integrate într-un cadru mai amplu de dezvoltare, ce vizează modernizarea infrastructurii critice, digitalizarea serviciilor publice și promovarea turismului rural ca vector de coeziune economică și socială (ADR Sud, 2023).

Așadar, programul „Satul European” reprezintă o etapă de maturizare instituțională. Bunele practici dezvoltate la nivel local, validate prin proiecte și inițiative comunitare, sunt extinse și valorificate în intervenții strategice la scară mai largă, creând astfel sinergii între nevoile specifice ale comunităților și prioritățile strategice naționale și europene și consolidând premisele unei guvernante policentrice funcționale și sustenabile. În acest proces, autoritățile publice locale nu se limitează la rolul de implementatori, ci acționează ca vectori ai rezilienței sociale, identificând nevoi locale, pregătind proiecte eligibile, mobilizând comunitatea și negociind implementarea, ceea ce transformă inițiativele locale în instrumente funcționale de reziliență.

Din perspectivă teoretică, programul reflectă principiul rezilienței sociale ca infrastructură publică distribuită (Magis, 2010; Folke et al., 2010), în care

capacitățile comunităților sunt consolidate prin proiecte tangibile și participative, iar rezultatele obținute la nivel micro devin componente integrate ale unui sistem mai amplu, capabil să răspundă schimbărilor structurale și neașteptate. Astfel, programul evidențiază rolul transformator al administrațiilor publice locale, care învață, se adaptează și mobilizează resurse interne și externe, contribuind la coeziunea socială, la inovare și la dezvoltarea durabilă a comunităților, oferind totodată lecții replicabile pentru politici publice în alte contexte rurale, demonstrând că reziliența socială se construiește printr-o interacțiune continuă între capacitățile instituționale, resursele comunitare și implicarea civică.

Această interdependență între instituții și comunități indică faptul că evaluarea rezilienței sociale nu poate fi completă fără o analiză a capitalului social, element esențial ce susține coeziunea și capacitatea adaptivă a comunităților. În practică, acest lucru se traduce prin modul în care rețelele locale de cooperare, participarea cetățenilor la proiecte comunitare și încrederea în autorități facilitează implementarea inițiativelor de dezvoltare și adaptarea rapidă la schimbările sociale și economice, consolidând astfel reziliența comunităților locale. Ori, pe linia teoretică a lui Putnam (2000), reziliența comunitară nu se construiește exclusiv prin resurse economice sau instituționale, ci prin rețele de încredere, solidaritate și norme sociale care facilitează cooperarea.

În raionul Cahul, capitalul social se manifestă printr-o varietate de inițiative comunitare ce valorifică tradițiile locale, identitatea culturală și solidaritatea interetnică. De exemplu, Asociația „Luceafărul Sudic”, implementează proiecte de instruire pentru femei vulnerabile, contribuind la dezvoltarea abilităților și integrarea acestora în viața economică locală (PNUD, 2023). La rândul său, pictura murală „Surori pentru pace”, realizată cu sprijinul PNUD și al Elveției, a constituit un instrument simbolic de promovare a coeziunii interetnice și a solidarității locale (PNUD, 2022).

Un alt exemplu relevant este activitatea Asociației oștești „AZI”, care promovează educația incluzivă, participarea civică și sprijin pentru grupuri vulnerabile. Prin inițiative precum bugetarea participativă, integrarea refugiaților și promovarea accesibilității, organizația facilitează colaborarea între cetățeni, autorități și alți parteneri (AO AZI, n.d.). Remarcabilă a fost activitatea Asociației Obștească „AZI” din Cahul prin implementarea de proiecte dedicate incluziunii sociale a refugiaților. În cadrul proiectului „Societatea civilă contribuie la incluziunea socială a fetelor și femeilor refugiate”, Asociației Obștească „AZI” a elaborat și promovat un Plan Local de Acțiuni pentru gestionarea crizei refugiaților, aprobat de Consiliul raional Cahul, devenind un instrument valoros pentru viitoarele intervenții umanitare (AO AZI, 2023). Astfel, raionul Cahul se profilează ca un exemplu de reziliență comunitară construită prin colaborare complexă, empatie instituțională și mobilizare civică. Și în acest caz poate fi subliniată abordarea transformativă a rezilienței, în care solidaritatea și responsabilitatea socială devin mecanisme de adaptare comunitară (Magis, 2010; Folke et al., 2010).

O altă expresie a capitalului social o reprezintă Centru Regional de Asistență și Informare pentru ONG-uri „Contact-Cahul”, care susține consolidarea dialogului dintre autoritățile publice locale și societatea civilă. Prin Secretariatul Consiliului Raional pentru Participare Cahul, Centrul „Contact-Cahul” facilitează un cadru de guvernare participativă, în care cetățenii și societatea civilă pot influența direct procesele decizionale, oferind astfel legitimitate și transparență administrației (CONTACT-Cahul, n.d.).

Pe lângă acestea, capitalul social din raionul Cahul se mai exprimă printr-o diversitate de asociații culturale, sportive, educaționale, care funcționează ca veritabile platforme de mobilizare comunitară. De exemplu, capitalul social în Cahul se manifestă pregnant prin inițiative orientate spre tineri. Gala Inițiativelor de Tineret organizată în Cahul, în cadrul Programului de Granturi Mici pentru Tineri. Evenimentul se organizează de către AO „Perspectiva”, în parteneriat cu Fondul pentru Tineret Cahul, cu sprijinul Fundației Est-Europene și al Agenției Naționale pentru Tineret (Primăria mun. Cahul, 2024). Acesta oferă tinerilor oportunitatea de a-și prezenta inițiativele civice, ecologice, culturale și sportive, consolidând astfel rețele de cooperare și încredere între diferite grupuri sociale. Prin recunoașterea publică a inițiativelor și facilitarea dialogului cu autoritățile, gala contribuie la dezvoltarea unei reziliențe sociale de tip transformativ, în care tinerii devin actori activi ai schimbării comunitare.

Și proiectul „Apă curată – viață sănătoasă”, implementat AO „Perspectiva” și Grupul de Inițiativă „GreenActClub”, a implicat studenți și elevi în monitorizarea calității apei și în diseminarea informațiilor, demonstrând cum mobilizarea resurselor comunitare și a instituțiilor educaționale poate contribui la reziliența socială. Deci, capitalul social se reflectă și în inițiative ecologice, dar și culturale. Rezervația Biosferei Unesco „Prutul de Jos” devine un spațiu de cooperare pentru comunitățile locale, ONG-uri și autorități, în proiecte de restaurare a luncilor inundabile și promovarea a turismului durabil. au implicat comunitățile în activități sustenabile, combinând protecția mediului cu dezvoltarea economică și coeziunea socială (complexvăleni.com). Programele derulate prin „EU4Moldova: Regiuni-cheie” au sprijinit dezvoltarea infrastructurii și serviciilor publice, implicând autoritățile locale, ONG-uri și cetățenii în parteneriate de cooperare, ceea ce a consolidat solidaritatea comunitară și capacitatea colectivă de acțiune (EU4Moldova, 2021).

Toate aceste exemple ilustrează faptul că reziliența socială în Cahul se sprijină pe capitalul social ca dimensiune esențială a adaptării și transformării. Prin activitățile organizațiilor obștești, a celor de tineret și prin implicarea în diferite proiecte, comunitățile nu doar răspund provocărilor imediate, ci și dezvoltă practici durabile de cooperare și solidaritate. În acest sens, capitalul social se constituie într-un mecanism structurat al coeziunii sociale și al rezilienței, potențând resursele instituționale și economice existente (Magis, 2010; Folke et al., 2010).

Organizațiile și asociațiile din raionul Cahul funcționează ca infrastructuri sociale distribuite, mobilizând resurse comunitare pentru a răspunde provocărilor

locale și a susține dezvoltarea durabilă. Acestea demonstrează că reziliența socială se construiește prin interacțiunea constantă între capitalul social, capacitățile instituționale și implicarea civică, evidențiind modul în care comunitățile din Cahul pot anticipa și răspunde schimbărilor structural, consolidând totodată coeziunea și solidaritatea internă.

În ansamblu, aceste procese dezvăluie o rețea complexă de actori precum administrațiile publice locale care implementează proiecte de infrastructură și energie verde, consiliul raional care coordonează strategiile raionale, ONG-urile care oferă expertiză și monitorizare civică, mediul de afaceri care creează oportunități economice și instituțiile educaționale care formează capitalul uman. Partenerii internaționali, prin programe precum „Eu4Moldova” sau „Covenant of Mayors”, asigură finanțare și standardizare, conectând raionul Cahul la tendințele europene. Această interacțiune generează o reziliență de tip transformativ, capabilă să transforme vulnerabilitățile în oportunități și să construiască un cadru de dezvoltare durabilă. Totuși, persistă provocări structurale, precum declinul demografic și migrația externă, disparitățile teritoriale între localități, dependența de finanțările externe și fragilitatea continuității politicilor publice în contexte electorale. Aceste limite confirmă observația lui Magis (2010), potrivit căreia reziliența comunitară este proces deschis, negociat permanent între resursele disponibile și constrângerile contextuale.

Concluzii

Studiul evidențiază faptul că reziliența socială nu poate fi analizată în mod izolat, ci trebuie înțeleasă în strânsă legătură cu specificul teritorial, instituțional și comunitar. În cazul raionului Cahul, reziliența nu reprezintă o trăsătură fixă a comunităților, ci se conturează ca un proces evolutiv, influențat de interacțiunea dintre presiunile demografice, capacitatea instituțională, nivelul capitalului social și gradul de implicare civică. Această interdependență generează o un cadru social structurat, în care vulnerabilitățile sunt convertite în oportunități prin mecanisme locale de adaptare, inovare și colaborare. Într-un context definit de vulnerabilități economice și fragmentare administrativă, reziliența socială nu se manifestă ca o reacție punctuală la crize, ci ca un proces de transformare susținut de planificare strategică, mobilizare comunitară și parteneriate multisectoriale.

Administrația publică locală, deși nu gestionează explicit reziliența socială, joacă un rol esențial în consolidarea acesteia prin integrarea resurselor, coordonarea intervențiilor și facilitarea participării cetățenilor. Documentele strategice elaborate la nivel regional și local reflectă o viziune coerentă de dezvoltare durabilă, în care coeziunea comunitară, incluziunea socială și adaptabilitatea devin priorități transversale. Astfel, mun. Cahul se conturează ca un nucleu teritorial al rezilienței, articulând politici atât reactive, cât și transformative, capabile să răspundă provocărilor emergente.

Programele externe analizate, au contribuit semnificativ la consolidarea rezilienței locale, oferind nu doar sprijin financiar, ci și modele de intervenție participativă

și dezvoltare integrată. Aceste inițiative au susținut modernizarea infrastructurii, dezvoltarea economică locală și întărirea capitalului social, demonstrând eficiența parteneriatelor între actorii locali și internaționali.

Structurile asociative de tip Grupuri de Acțiune Locală, s-au afirmat ca mecanisme eficiente de dezvoltare comunitară, prin inițiative care au favorizat cooperarea intercomunală, promovarea turismului rural și extinderea incluziunii sociale. Aceste intervenții reflectă aplicarea principiilor guvernantei policentrice și a subsidiarității funcționale, contribuind la consolidarea rețelelor locale de solidaritate și la stimularea acțiunii colective. În raionul Cahul, reziliența socială se conturează printr-un model de guvernare partajată, în care GAL-urile, consiliile de participare, asociațiile culturale și mediul antreprenorial contribuie activ la întărirea coeziunii comunitare și la diversificarea resurselor locale. Dincolo de implementarea unor proiecte punctuale, aceste structuri instituționalizează practici durabile de colaborare intersectorială și formulare a direcțiilor proprii. Astfel, reziliența socială devine un proces deliberativ, construit prin participare activă, solidaritate și inovare locală (Magis, 2010; Folke et al., 2010).

În ansamblu, reziliența socială în raionul Cahul se construiește printr-o rețea de interacțiuni între instituții, cetățeni, mediul de afaceri și parteneri internaționali. Această reziliență este de natură transformativă, capabilă să convertească vulnerabilitățile în oportunități și să proiecteze o dezvoltare durabilă, incluzivă și participativă. Totuși, provocările persistente precum migrația externă, disparitățile teritoriale și dependența de finanțări externe, impun o consolidare continuă a capacității instituționale și a capitalului social, pentru a asigura sustenabilitatea proceselor de adaptare și transformare comunitară.

Astfel, reziliența socială în raionul Cahul se configurează nu doar ca atribut emergent al prezentului, ci ca un proces dinamic, orientat spre viitor, ce reclamă investiții continue în capitalul uman, consolidarea parteneriatelor comunitare și inovarea guvernantei locale. În același timp, direcțiile de cercetare viitoare ar trebui să integreze metode participative și analize cantitative, pentru a surprinde percepțiile directe ale actorilor locali și pentru a valida sustenabilitatea mecanismelor identificate.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Holling, C.S. (1973) Resilience and Stability of Ecological Systems. *Annual Review of Ecology, Evolution, and Systematics*, 4, 1-23. <http://dx.doi.org/10.1146/annurev.es.04.110173.000245>
2. Adger, W. N. (2000). Social and ecological resilience: Are they related? *Progress in Human Geography*, 24(3), 347–364. <https://doi.org/10.1191/030913200701540465>
3. Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F., & Pfefferbaum, R. L. (2008). Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities,

- and strategy for disaster readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1–2), 127–150. <https://doi.org/10.1007/s10464-007-9156-6>
4. Magis, K. (2010). Community resilience: An indicator of social sustainability. *Society & Natural Resources*, 23(5), 401–416. <https://doi.org/10.1080/08941920903305674>
 5. Keck, M., & Sakdapolrak, P. (2013). What is social resilience? Lessons learned and ways forward. *Erdkunde*, 67(1), 5–19. DOI: [https://doi.org/10.3112/Magis, K. \(2010\). Community resilience: An indicator of social sustainability. *Society & Natural Resources*, 23\(5\), 401–416. <https://doi.org/10.1080/08941920903305674>](https://doi.org/10.3112/Magis, K. (2010). Community resilience: An indicator of social sustainability. Society & Natural Resources, 23(5), 401–416. https://doi.org/10.1080/08941920903305674)
 6. Folke, C., Carpenter, S. R., Walker, B., Scheffer, M., Chapin, T., & Rockström, J. (2010). Resilience thinking: Integrating resilience, adaptability and transformability. *Ecology and Society*, 15(4), 20. <https://doi.org/10.5751/ES-03610-150420>
 7. Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2008). *Economic vulnerability and resilience: concepts and measurements*. WIDER Research Paper No. 2008/55. <https://doi.org/10.1007/S11769-017-0878-6>
 8. Cutter, S. L., Boruff, B. J., & Shirley, W. L. (2003). *Social vulnerability to environmental hazards*. *Social Science Quarterly*, 84(2), 242–261. <https://doi.org/10.1111/1540-6237.8402002>
 9. Koli, A., & Särkilähti, J. (2018). *Bottom-up resilience and community innovation*. *Yearbook of Swiss Administrative Sciences*, 14, 58–72. <https://doi.org/10.5334/ssas.191>
 10. Spătaru, T. (2024). *Consolidarea rezilienței comunitare*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. DOI: 10.59295/crs2024.08
 11. Filipov, I. (2024). *Migrația – proces inerent al rezilienței sociale la nivelul administrației publice locale*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. DOI: 10.59295/crs2024.14
 12. Munteanu, P. (2022). *Reziliența serviciilor sociale în situații de criză*. Chișinău: Institutul de Cercetări Sociologice. Disponibil la: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/117-123_26.pdf
 13. EU4Moldova. (2023). *Proiectul Regiuni-cheie: Raport de implementare*. Chișinău: EU4Moldova. Disponibil la: https://eu4moldova.eu/eu4moldova-regiuni-cheie-cahul-si-ungheni/?utm_source=chatgpt.com
 14. Mocanu, V. (2024). *Consolidarea rezilienței sociale în Republica Moldova: abordări teoretico-metodologice*. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova. DOI: <https://doi.org/10.59295/crs2024.01>
 15. Mocanu, I., Staver, A. (2024). Influența participării civice în construirea rezilienței sociale în Republica Moldova: cercetare calitativă. In: *Consolidarea rezilienței sociale prin valorificarea capitalului uman în contextul aderării Republicii Moldova și Ucrainei la Uniunea Europeană: conferință științifico-practică internațională*, 17-18 octombrie 2024.

- Chișinău: Editura USM, 2024, pp. 186-193. ISBN 978-9975-62-773-3. Disponibil: <https://doi.org/10.59295/crs2024.15>
16. Boin, A., & Lodge, M. (2016). Designing resilient institutions for transboundary crisis management: A time for public administration. *Public Administration*, 94(2), 289–298. <https://doi.org/10.1111/padm.12264>
 17. Cornea, V. (2024) Construcția socială a administrației publice. Procese și instituții. Presa Universitară Clujeană. ISBN 978-606-37-2239-4.
 18. Obrist, B., Pfeiffer, C., & Henley, R. (2010). Multi-layered social resilience: A new approach in mitigation research. *Progress in Development Studies*, 10(4), 283–293. <https://doi.org/10.1177/146499340901000402>
 19. Béné, C., Wood, R. G., Newsham, A., & Davies, M. (2012). Resilience: New utopia or new tyranny? Reflection about the potentials and limits of the concept of resilience in relation to vulnerability reduction programmes. *IDS Working Papers*, 2012(405), 1–61. <https://doi.org/10.1111/j.2040-0209.2012.00405.x>
 20. Anuarul statistic al Republicii Moldova. (2024). Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Colegiul de redacție: Oleg Cara (președinte) [et al.]. – Chișinău : [S. n.], 2024 –. – (Statistica Moldovei / Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, ISBN 978-9975-53-418-5). – ISBN 978-9975-177-14-6.
 21. Biroul Național de Statistică. (2024). *Recensământul populației și locuințelor 2024*. <https://statistica.gov.md>
 22. Legea nr. 764/2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova. (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 16–18 din 29.01.2002).
 23. Legea nr. 435-XVI din 28.12.2006 Privind descentralizarea administrativă, Monitorul Oficial Nr. 29-31 din 02.03.2007;
 24. Legea nr. 436/2006 privind administrația publică locală. (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 32–35 din 09.03.2007).
 25. Consiliul Raional Cahul. (2022a). *Strategia de dezvoltare socio-economică a raionului Cahul 2023–2030*. Agenția de Dezvoltare Regională Sud. <https://www.adrsud.md/public/files/Strategia-de-dezvoltare-socio-economica-2-158d7f8b.pdf>
 26. Consiliul Raional Cahul. (2022b). *Strategia de dezvoltare a sectorului de tineret din raionul Cahul 2023–2028*. Agenția de Dezvoltare Regională Sud. <https://www.adrsud.md/public/files/Strategia-de-dezvoltare-a-sectorului-de-tinereat-din-raionul-Cahulc3155.pdf>
 27. Consiliul Raional Cahul. (2022c). *Strategia de dezvoltare a turismului în raionul Cahul 2022–2026*. Agenția de Dezvoltare Regională Sud. <https://www.adrsud.md/public/files/Strategia-de-dezvoltare-a-turismului-in-raionul-Cahul-2022-2026compressed-1012c4.pdf>
 28. ADR Sud. (2022). *Program Operațional Regional Sud 2022–2025*. Agenția

- de Dezvoltare Regională Sud. <https://www.adrsud.md/public/files/POR-Sud-2022-2025-actualizatb0dfe.pdf>
29. Primăria municipiului Cahul. (2024). *Planul de dezvoltare economică locală a mun. Cahul pentru perioada 2024–2027* <https://primariacahul.md/informatii-publice/strategii-si-planuri/planul-de-dezvoltare-economica-locala-a-mun-cahul-pentru-perioada-2024-2027>
 30. Primăria municipiului Cahul. (2022). *Strategia „Cahul – capitală cultural-creativă a Republicii Moldova, 2022–2030”*.
 31. Primăria municipiului Cahul. (2022). *Planul Operațional Local de dezvoltare a orașului-pol de creștere a municipiului Cahul (2022–2027)*. <https://primariacahul.md/informatii-publice/strategii-si-planuri/planul-operational-local-de-dezvoltare-a-orasului-pol-de-crestere-municipiul-cahul-2022-2027>
 32. Primăria municipiului Cahul. (2022). *Strategia „Cahul – capitală cultural-creativă a Republicii Moldova, 2022–2030”*. <https://formareculturala.ro/wp-content/uploads/2022/12/Strategia-Cahul-RO.pdf>
 33. Primăria municipiului Cahul. (2023). *Planul de mobilitate urbană durabilă Cahul–Oancea*. https://primariacahul.md/images/docs/alte/Planul_de_Mobilitate_Urbana_Durabila_pentru_Regiunea_Transfrontaliera_Cahul-Oancea.pdf
 34. Uniunea Europeană. (2023). *Planul de Acțiune privind Energia Durabilă și Climă al satului Giurgiulești, raionul Cahul*. https://mycovenant.eumayors.eu/storage/web/mc_covenant/documents/31/87iiEhHCqqf8_B7UPEr4GrHuG5shuEL4.pdf
 35. Uniunea Europeană. (2023). *Planul de Acțiune privind Energia Durabilă și Climă al satului Andrușul de Sus, raionul Cahul*. https://mycovenant.eumayors.eu/storage/web/mc_covenant/documents/32/87iiEhHCqqf8_B7UPEr4GrHuG5shuEL4.pdf
 36. EU4Moldova. (2021). *Eu4Moldova: Regiuni-cheie – Raport de implementare*. Chișinău: EU4Moldova. <https://eu4cahul.md/wp-content/uploads/2021/10/Raport-EU4Moldova.pdf>
 37. EU4Moldova. (2022). *Granturi pentru întreprinderi mici și dezvoltarea clusterelor în municipiul Cahul*. Chișinău: EU4Moldova. <https://eu4cahul.md/proiecte-economice>
 38. EU4Moldova. (2023). *Grupurile de Acțiune Locală și dezvoltarea comunitară în sudul Republicii Moldova*. Chișinău: EU4Moldova. <https://eu4cahul.md/gal-lunca-prutului-de-jos>
 39. Primăria municipiului Cahul. (2023). *Inițiative comunitare și parteneriate intercomunitare*. Cahul: Primăria Cahul. <https://primariacahul.md/informatii-publice/proiecte-comunitare>
 40. Primăria municipiului Cahul. (2024). *Evenimente publice și mobilizare*

- civică – Eu4Cahul Marathon*. Cahul: Primăria Cahul. <https://primariacahul.md/evenimente-publice>
41. ADR Sud. (2023). *Raport privind Grupurile de Acțiune Locală și guvernanta participativă în sudul Moldovei*. Cahul: Agenția de Dezvoltare Regională Sud. <https://adr-sud.md/rapoarte/gal-2023>
 42. ANTRIM. (2023). *Organizații de management al destinației – dezvoltarea turismului rural în sudul Moldovei*. Chișinău: ANTRIM. <https://antrim.md/turism-rural>
 43. HG nr. 216/2024. *Programul „Satul European” (2024–2028)*. Monitorul Oficial al Republicii Moldova.
 44. Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster. <https://doi.org/10.4324/9781315128647>
 45. PNUD. (2023). *Inițiativa pentru instruirea femeilor vulnerabile în raionul Cahul*. Chișinău: PNUD Moldova. <https://www.md.undp.org/content/moldova/ro/home/projects/femei-vulnerabile.html>
 46. AO AZI. (2023). *Plan Local de Acțiuni pentru gestionarea crizei refugiaților în raionul Cahul*. Cahul: AO AZI. <https://aoazi.md/proiecte-refugiati>
 47. CONTACT-Cahul. (n.d.). *Guvernanta participativă în raionul Cahul*. Cahul: Centru Regional de Asistență și Informare pentru ONG-uri. <https://contact-cahul.md/participare>
 48. Primăria municipiului Cahul. (2024). *Gala Inițiativelor de Tineret și granturile mici pentru tineri*. Cahul: Primăria Cahul. <https://primariacahul.md/tineret/gala-initiativelor>
 49. complexvaleni.com. (n.d.). *Proiecte ecologice și turism durabil în Rezervația Biosferei „Prutul de Jos”*. <https://complexvaleni.com/proiecte>